

EDITORIÁL

Prvé číslo Slovenského národopisu v jeho 65. ročníku nie je síce tematicky zamerané, ale zhodou okolností sa v ňom opäť zišlo niekoľko príspevkov, ktoré sú navzájom poprepájané menej či viac viditeľnými nitkami. V dvoch článkoch od mladých českých kolegov sa čitateľ môže presvedčiť o tom, že dnešná etnológia sa zaoberá tak tradičnými „etnografickými“ témami, ako aj aktuálnymi problémami súvisiacimi s identitou, ľudskými právami a aplikáciou vedy v praxi.

Aleš Smrčka vo svojej štúdii *Etnografický výzkum tradiční dopravy v českých a slovenských zemích – historie, současný stav a perspektivy* nielen podáva ucelený prehľad českých a slovenských bádateľov, ktorí sa tejto problematike venovali od prvej polovice 20. storočia do súčasnosti, ale aj charakterizuje ich tvorbu a sleduje ich metodologické postupy. Všíma si aj širší stredoeurópsky kontext (Poľsko, Maďarsko) a načrtáva ďalšie možnosti skúmania tohto javu – noví autori okrem nevyhnutného etnografického opisu môžu využívať napríklad aj metódu oral history či všímať si presahy tejto tematiky do folklorizmu. Ďalší mladý bádateľ Radek Vorlíček sa vo svojom článku „*Vyvolení, outsideři a Romové*“: *selekce žáků v základní škole s výběrovými třídami* opiera o stacionárny výskum v anonymizovanej základnej škole Ľudovíta Štúra a všíma si vzťahy medzi deťmi a pedagógmi, ale aj medzi deťmi navzájom, v ktorých sa odrážajú interetnické vzťahy, sociálne rozdiely, ale aj rozdiely spôsobené predbežným selektovaním žiakov do tzv. „výberovej“ triedy. Autor sa v článku dotýka závažných problémov marginalizácie a sociálnej exklúzie, ktorým treba v praxi čeliť, a používa pritom na ich uchopenie domáce aj zahraničné teoretické modely.

Príspevok Jána Goliana s názvom *Obraz Detvy a jej obyvateľov v literárnych prameňoch druhej polovice dlhého 19. storočia* prináša retrospektívny pohľad na „etnografovanie“ na konci 19. storočia, ale zároveň k tomu používa moderné nástroje, zohľadňujúc pritom teóriu vytvárania stereotypov. Autor na bohatom literárnom aj ikonografickom dobovom materiáli ilustruje rôzne podoby vytvárania pozitívneho aj negatívneho obrazu Detvy a a jej obyvateľov. Romantický obraz Detvana na konci 19. storočia korešponduje aj s ďalším obrazom „romantického vodcu“, na ktorý upozorňuje esej Juraja Buzalku s názvom *Ľudovít Štúr: o trvácnosti romantického vodcovstva*. Vo svojich úvahách – pre niekoho možno šokujúco, ale pritom trefne – porovnáva Ľudovíta Štúra s Winnetouom, romantickým literárnym hrdinom z „mayoviek“, či s jánošíkovskou tradíciou, ktorá je hlboko zakorenená v podvedomí obyvateľov tohto geopolitického priestoru.

Tradičnou a neoddeliteľnou súčasťou Slovenského národopisu sú aj recenzie vedeckých a odborných publikácií či správy zo života vedeckej komunity. Zvlášť by som chcel upozorniť na správu o udelení Medaily za podporu vedy, ktorú Predsedníctvo SAV odovzdalo Božene Filovej, bývalej dlhoročnej riaditeľke Národopisného ústavu SAV a šéfredaktorke časopisu Slovenský národopis. Zhodou okolností je súčasťou tohto čísla aj rozhovor Ľubice Voľanskej s B. Filovou, ktorý čitateľom viac priblíži pozadie výskumu tzv. „jednodetností“, ale aj atmosféru, v ktorej pracovali naši predchodcovia. Zdá sa, že už vtedy boli položené niektoré základy dnešných úspechov Ústavu etnológie SAV, o ktorých sa takisto dočítate v SN1/2017.

VLADIMÍR POTANČOK,
Ústav etnológie SAV v Bratislave